

הזה. וישראל קולטים מהם הטוב השייך לחכמת התורה, ויבוא יום שנאמר **והאבדתיו...** ועל כן אין לה שייכות לתורת אמת שקיימת לעולמי עולמים.

ורק בעולם הזה, ד'ברישא חשוכא' (ע' ריש ברכות), באה חכמה זו גם כן מסטרא דחושך ונולד עשו — הקליפה הקודמת לפרי, וציד בפיו, וידוע דברי האריז"ל דרומז לסוד תורה שבעל פה. והם נשמות רבי עקיבא שהוא שורש כל התורה שבעל פה שבידינו, כמו שאמרו 'וכלהו אליבא דרבי עקיבא' (וכמו שאמרו ביבמות סב:) שהיה העולם שמם עד שבא רבי עקיבא... וכן תמצא לשון זה של 'עד שבא ר' עקיבא ולימד' בכמה מקומות בתלמוד — ע' שבת פרק במה אשה (סד:) ובנדרים (סו.) ובב"מ (סב.) ושאר דוכתי, ולא על אחר — לפי שהוא היה עיקר ויסוד לימוד התורה שבע"פ שכללותם הם ספרי וספרא ומשניות וברייתות שבהם רומזים כל דברי התלמוד, שבו רמזו כל דברי הפוסקים ראשונים ואחרונים כנודע, רק ששם בהעלם ואח"כ חוזר ומתפשט לגלוי וגילוי אחר גילוי כנודע'. לקוטי מאמרים עמ' 81. ואף דהיה מבני בניו של סיסרא, היה מבני בנותיו של עשו. ורבי מאיר דנפיק מנירון (גטין נו.) שהוא שורש המשניות, דסתם מתני' רבי מאיר, שהם עיקר התושבע"פ. וכיוצא בו מסתמא יש בו (באדום) עדיין איזה שורש שצריך ליקלט בישראל. ומזה נמשך אצלם החכמה חיצונית עד שיוגמר כל קליטת הטוב, ואז תאבד כל חכמתם גם כן (מתוך רסיסי לילה נב עמ' 127).

ע"ע בשאר ספרי רבי צדוק הכהן: דברי סופרים כח לח (עמ' 45); דובר צדק עמ' 147; לקוטי מאמרים עמ' 82 ועוד רבים.

עוד על רבי עקיבא ורבי מאיר שהיו בני גרים ודוקא הם שורש ויסוד לתושבע"פ — ע' של"ה מסכת סופרים תקכה ומסכת שבעות ריב ואילך.

דף פז

ר'יבת — זו השקאת סוטה ועריפת עגלה וטהרת מצורע — ואם תאמר, למה לי 'בין נגע לנגע' והלא דיני נגעים כלולים ב'ריבות'?

יש לומר, לולא 'בין נגע לנגע' הוה אמינא לקיים 'ריבות' על שאר דברים הבאים במישרים על ידי ריב, כגון השקאת סוטה ועגלה ערופה. ורק לאחר שגילתה תורה 'בין נגע לנגע' למדנו מ'ריבות' לשאר הלכות שבטהרת המצורע שאינם שייכים ל'נגע' עצמו, לפי שבאים על לשון הרע.

ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות — הכוונה לומר שהיא מרכז עולם. [ולכך אוירה מזוג וגם מחכים, וביותר מקום המקדש שלכן ישבו בו חכמי הסנהדרין ומשם תצא תורה] (מהרש"א קדושין סט. וכמו שאמרו לעיל לו. על 'שרך אגן הסהר' — שהסנהדרין יושבת בטיבורו של עולם).

וכיוצא בזה פרש מהר"ל מפראג (בחדושי אגדות) שאין הכוונה 'גבוה' במובן הגשמי אלא כינוי לקדושתה ומעלתה, כי כל המקודש מחברו נקרא 'גבוה' ושאיין מקודש — שפל.

יש מי שפרש כפשוטו, והכוונה שגבוהה מכל הארצות שסביבותיה, כך שכל הבא אליה מכל מקום — עולה (מרומי שדה שם. ומהרש"ל כתב נפקותא בזה לענין נדרים, שהנודר לעלות מארץ ישראל — נדרו בטל ולוקה משום 'לא תשא שם ה'א לשוא').

'רבי שמעון אומר: אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים' — הרמב"ם (ע' הלכות ממרים א, ד ובספר המצוות) פרש אפילו גזרה דרבנן [שיש לה השלכה לענין דבר שיש בזדונו כרת ושגגתו חטאת, כדלהלן]. ופסק כדברי הכל, שרבי יהודה ורבי שמעון מוסיפים על רבי מאיר. ע' בכסף משנה שם ג, ה ובעינים למשפט. וכבר נחלקו בדבר הראשונים בפרוש השיטות — עתוס' פה: ובחדושי הר"ן כאן].

ואולם הרמב"ן (בספר המצוות) והר"ן האריכו לחלוק על דבריו, שמצוות ותקנות וגזרות שמדרבנן אין התורה מזהרת עליהן, ואינו נעשה 'זקן ממרא' בהן. וכוונת רבי שמעון 'דקדוק אחד מדברי סופרים' — דין תורה הנלמד מאחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן על ידי החכמים. [הרמב"ן הוסיף שגם כשנחלקו בכגון חמץ משעה ששית שאסור בהנאה מדרבנן, אעפ"י שיש נפקותא לענין כרת אם קידש בו את האשה — אינו נעשה 'זקן ממרא' כיון שמחלוקתם בדין שמדבריהם].

א. אף לשיטת הרמב"ן שאין אמור דין 'זקן ממרא' בדרבנן — זהו רק לענין חיוב מיתה, אבל ודאי אסור להמרות פיהם. וע' בהערות החזו"א לקונטרס דברי סופרים אות ה, ובתשובות הג"ר אלהנן אות ז.

ב. עוד בענין 'לא תסור' במצוות דרבנן — ע' רש"י סוכה מד. וראה באריכות בספר משך חכמה ריש שופטים; חדושי הגרי"ז הלכות ברכות; אגרות משה יו"ד ח"א קלב; שבט הלוי ח"א קפה.

כמו כן נחלקו הדעות בהגדרת דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת; — שיטת רש"י ותוס' בסוגיא שאינו חייב אלא כשמורה בדבר העלול להשתלשל ממנו מכשול באיסור כרת [וגם אם מורה להחמיר — עלולה להימשך מכך קולא, כמו שהביאו הראשונים כמה דוגמאות]. אך יש שכתבו בדעת הרמב"ם שהוא סובר שאין הדבר תלוי בהשתלשלות חיוב כרת כתוצאה מפסק הממרא, אלא אך אם יש נפקותא ישירה לכרת מצד עצם הדין שהורה. וכן אפילו הורה להחמיר ולא להקל, עכ"פ הורה בדבר שיש בו דין כרת.

(כן כתבו כמה אחרונים — ע' בקונטרס דברי סופרים לגרא"ו א; ב, ז ובתשובותיו להשגות החזו"א, ד [נדפס בסוף ספר קובץ עינים]. ע"ש בבאר הענין. וכעין דבריו יש בתורת האהל דף סה ובשו"ת שואל ומשיב תנינא ח"א פו — מובאים בבירור הלכה. וכ"ד עוד אחרונים — מובאים בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב סב.

ואולם הלחם משנה לא פירש כן דעת הרמב"ם אלא הוזהר דעתו עם פירוש התוס'. וכן דעת החזו"א (בהשגות לדברי סופרים שם, ובספרו — סנהדרין כג). והוכיח מלשון הגמרא 'דאי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח, ואי להאי גיסא קא שרי חמץ בפסח'. וכ"ד הגר"ר בנגיס שם. וע"ע שו"ת חתם סופר חו"מ קצא).

מדברי רש"י מבואר שכל שעל ידי הוראתו נגרם הפסד לממון, נחשב 'דבר שיש בו כרת' כי נפקא מינה לקדושי אשה. אך מהרמב"ם (ספ"ד) אין נראה כן. ואפשר שטעמו דמה נפשך, אם נהגו באותו מקום כדעת הממרא, כגון שפסק שהפרי טמא ואינו שוה פרוטה, אזי גם לחכמים אינה מקודשת, שהרי אין לו שוויות בפועל, ואם נהגו כחכמים שחלקו עליו, אזי גם לפי דעתו היא מקודשת. 'וצריך עיון' (עפ"י חזון איש בתשובתו לקונטרס דברי סופרים, א).

'יועץ, שידוע לעבר שנים ולקבוע חדשים כדתנן: הן העידו שמעברים את השנה כל אדר...' — יש לעיין, כשהוא אומר לעבר והם אומרים שלא לעבר, כיצד אתה מוצא 'ורה לעשות' והלא אין עיבור שנה בלא הסכמת הנשיא (כמו שאמרו בפ"ק, וכ"פ הרמב"ם קדוש החדש ד, י ב)? ואפשר שמדובר שעברו וחזרו בהם, והוא מורה שאין בחזרתם כלום, שהלכה שמעברים כל אדר, והם אומרים שהיה עיבורם בטעות.

עוד יש לומר שעיקר המראתו בכך שמורה שהבית-דין שבכל עיר ועיר אינו חייב לבטל דעתו כלפי ב"ד הגדול שבירושלים. ועל פי זה הורה לעבר או שלא לעבר את השנה, בניגוד להכרעת ב"ד הגדול, וכגון שנחלקו אם לעבר אחר הפורים. וכיון שהמראתו זו שנחלק על כח ב"ד הגדול, יצאה אל הפועל למעשה — חייב (עפ"י חזון איש סנהדרין כג, ג).

ובכך מתישבת תמיהת התוס' הלא נידון עיבור לאחר פורים אינו אלא אלכתחילה — אך לפי האמור נפ"מ אף בדיעבד לענין עיבור בטעות או לענין עצם סמכות העיבור. דרכים נוספות — ע' במובא בספר מרגליות הים.

(ע"ב) 'בפלוגתא דשמואל ורבי אבהו' — נקט מחלוקת זו להשמיענו שאפילו לא נחלק בדין הממון עצמו אלא במנין הדיינים, הריהו 'זקן ממרא' (ערוך לנר).

*

כי יפלא — רמזים

כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע, דברי ריבת בשעריך — כי תיפלא ותתמה על משפטי ישראל בעולם, על מה אנחנו נהרגים נשחטים ונטבחים, נידונים באש ובמים ועל גופנו יבוא כל נגע וכל פגע — דע לך כי הכל בשביל 'דברי ריבות' — שנאת חנם שבקרבו.

כי יפלא ממך דבר... דברי ריבת בשעריך — רמז, כי על ידי 'דברי ריבות' באה השכחה, כמו שידענו שע"י מחלוקת בית הלל ובית שמאי נעשית תורה כשתי תורות ולא מצאו הלכה ברורה. או כלך לדרך אחרת: כי יפלא — וקמת ועלית — על ידי הספקות והפליאות באין לידי קימה ועליה בתורה (מתוך ספר הפרשיות שופטים).

דף פח

הערות בפשט

'מאי לאו דהוא אמר מפי השמועה והם אומרים כך הוא בעינינו' — כמה דרכים נתבארו בספרי המפרשים האחרונים, מנין יש משמעות לפרש כן את המשנה — ע' יד דוד וערוך לנר. ובפשטות נראה שכוונת המקשה, מאי לאו מדובר בכל האופנים, גם באופן זה שאומר מפי השמועה והם אומרים מסברת עצמם. ותרץ: לא, מדובר רק כשהוא אומר כך הוא בעיני והם אומרים מפי השמועה. וכן סגנון הגמרא.

(ע"ב) 'זקן ממרא שרצו בית דינו למחול לו...' — במסכת סוטה הגרסא 'בית דין', והיא נכונה יותר, שהמדובר על בית דין הגדול (רש"ש. וכו"ה בכמה כתבי יד. ואולם בספרי ריש תצא הגרסא 'שרצו חבריו למחול לו' ומשמע דקאי על בית דינו שעמם הוא נחלק. עפ"י ממזרח נועם). וצ"ע בשו"ת הרשב"א ב'מיוחסות' רפח ד"ה וכן מלך; שו"ת הריב"ש קעא ד"ה ועוד.